

Disputationes Theologicae

Quatuor Tomis distinctæ: Quibus Univerſa Theologia Scholastica Clare,
Breviter & accuratè explicatur

De Deo, Et De Angelis

Martinon, Jean

Burdegalæ, 1644

Sect. 5. Refutantur contrariæ ſententiæ, & reſpondetur eorum
argumentis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73898)

ex dictis clara est. Maior probatur ex communi usu & definitione termini formalis. Quamvis enim varij variè utantur hac voce, unde existunt quæstiones de nomine communis tamen, teste Suare tomo 1. in 3. part. disput. 8. sect. 2. columnæ 2. terminus formalis productionis aut actionis dicitur esse id quod proximè per illam inducitur & fit in rerum natura. Hic est enim, inquit, usus istius vocis, ut ex omnibus Philosophis constat, & ex ipsa ratione termini, quæ in hoc consistit ut ad ipsum tendat actio. Actio autem maximè tendit ad id quod per ipsam proximè fit. Hæc Suares.

Qui nihilominus lib. 6. de Trinit. cap. 6. num. 2. vult essentiam communicatam esse terminum formalem originis, seu productionis realis Filii, & Spiritus sancti. Sed hoc non satis convenit cum priori eius dicto. Sic enim argumentor: Terminus formalis productionis est id quod proximè per illam inducitur & producit, aut fit in rerum natura. At essentia ut communicata non producit: ergo essentia ut communicata non est terminus formalis productionis. Maior est Suaris loco prædicto citato. Minor est certa, quia essentia ut communicata nihil est aliud, quam essentia ut existens in persona producta, vi productionis proprietatis, quæ ex parte sui identificatur inseparabiliter cum essentia. At non propterea producit ipsa essentia: sicut neque propterea distinguitur realiter à persona producente & communicante.

Dixi terminos formales processionum, ut productiones sunt, esse proprietates personarum productarum, per quas relative opponuntur produceribus; non autem absolute omni alia ratione. Notandum enim est primò, in processione & totali constitutione personarum procedentium duo considerari posse, ratione distincta, & modo vel non modo præcisa, iuxta diversas opiniones circa distinctionem proprietatum ab essentia diuina, de quibus dicemus disput. sequenti sect. 5. Vnum est productio proprietatis personæ productæ: Alterum est communicatio essentia, seu potius identificatio proprietatis cum essentia diuina. Quæ identificatio est omnino & absolute necessaria. Illa verò intellecta, intelligitur esse persona intere & perfecte constituta ex proprietate & essentia. Differunt tamen aliquatenus ratione productionis & communicationis. Nam proprietates personæ productæ, realiter & physice producit, non autem communicat. Contra verò essentia non producit, sed tantum communicat, propterea quod id quod realiter producit, est necessariò idem realiter cum essentia, & ab illa inseparabile, ex parte sui. Sicut igitur actio conueniens personæ productæ dupliciter potest considerari; quatenus scilicet est productio proprietatis, & quatenus est communicatio essentia: ita duo termini formales eiuſdem actionis distingui

possunt per rationem. Productio enim videtur, proprietates: communicationis verò, essentia ut communicata. Quamquam illa communicatio non est actio realis aut exercitium reale distinctum à productione: sed ipsamet productio proprietatis est etiam communicatio essentia, propter necessariam identificationem proprietatis cum illa: ita ut realiter eodem modo producit proprietates, & communicetur essentia, realiter eadem, & inseparabilis proprietate, eo modo ut cuiusque conuenit illa proprietates necessariò conueniat essentia: licet non vice versa.

Nota secundò essentiam seu naturam diuinam prout conuenit ad constitutionem personæ productæ, spectari posse dupliciter. Primò, velut extrinsecò, per modum eius ex quo quodammodo proprietates producit, siue quasi ex materia, ut Durand. Henricus, & quidam alij volunt: siue quasi ex natura & totali forma, determinabili, non ut materia per formam, sed ut natura per modum aut terminum substantialent, ut melius dicunt plures alij cum Suare lib. 6. cap. 6. num. 6. Secundò, spectari potest ut communicata, & per modum veluti partis intrinsecè constituentis cum proprietate producta personam diuinam, constantem ex illa proprietate, & ex natura ipsi communicata seu potius identificata. Priori modo essentia prior est proprietate producta, & ad illam præsuppositiue se habet, ut id ex quo proprietates quodammodo existit. Posteriori modo essentia ut communicata, se habet quasi posterioris ordine rationis ad productionem proprietatis, quæ productio est: quatenus ratio cur communicetur essentia, est quia producit proprietates quæ illi necessariò identificatur, & inseparabiliter ex parte ipsius proprietatis, quæ nulli potest conuenire, cui non conueniat natura diuina.

SECTIO V.

Refutantur contraria sententia, & respondetur earum argumentis.

Contra id quod diximus in prima conclusione sectionis præcedentis, potentiam generandi & spirandi formalem & proximam, seu principium quo, esse proprietatem patris & spiratoris, sentiunt non pauci. Quorum aliqui putant ipsam essentiam diuinam, prout est intellectio & volitio essentialis, esse potentiam generandi & spirandi formalem & proximam. Alij dicunt essentiam non solam, sed adiuncta proprietate. Et isti in tres sententias diuiduntur. Aliqui enim volunt proprietatem adiungi ut principalior, Alij, ut æqualiter complementem & constituentem potentiam. Alij denique, ut minus principalem, & velut connotatum quoddam.

45. In processionibus diuinis est productio & communicatio.

Essentia
sola non est
potentia
generandi

Sed qui volunt essentiam solam esse potentiam generandi & spirandi, non loquuntur conformiter cum Concilio Lateranensi cap. 2. de Summa Trinit. affirmante essentiam non generare, neque generari. Nam potentia est quæ primò & per se ac formaliter generat; & ratione cuius, subiectum, aut totum cui inest, dicitur generare. Sicut quando aqua calida calefacit; calor est qui primò & formaliter ac per se calefacit: Aqua verò tantum denominatur calefacere à calore. Ergo si essentia diuina est potentia generandi, essentia diuina primò & per se ac formaliter generat, neque potest verè de illa negari quòd generet.

48.
Nec essentia
cum pro-
prio
patris

Contra alios verò qui adiungunt essentiam proprietatem, vrget argumentum quod antea proposuimus. Nimirum quòd quicquid producit immediatè, debet distinguì realiter à producto. Alioquin si essentia potest producere immediatè, & non distinguì à producto: quidni & alterum quòd essentia adiungitur ad producendum? Sanè nulla necessitas distinctionis reddi potest ex productione. Et tamen in diuinis tota necessitas distinctionis pendit à productione. Item, quicquid producit immediatè, refertur per se ad productum, relatione originis, quæ relatio nihil est aliud, quàm principium & originatio actiua. Ergo si essentia est per se potentia partialiter, & principium generandi filium; opponitur relatiuè filio. Ergo non potest illi communicari & identificari, quod est hæreticum. Tertio, proprietas est efficiens ad productionem. Ergo frustra illi additur essentia, & patris potentia, vel connotatum. Probo antecedens: quia proprietas patris est aequalis perfectionis cum proprietate filij, & æquè identificata essentia diuina: Ergo sufficit ad producendam proprietatem filij, & ad communicandam illi essentiam, propter necessariam identitatem proprietatis cum essentia.

49

Quarto, speciatim contra eos qui dicunt proprietatem adiungi vt minus principale & quasi connotatum, argumentor quia, Vbi distinctio fundatur in productione, ideòque vnum distinguitur ab alio, quia producit ab illo; illud maximè producit, quod maximè distinguit: est enim principium distinctionis, in quantum est principium productionis. Atqui proprietas personæ producentis est maximè, imò & sola principium distinctionis. Ergo est maximè, imò & sola, principium formale productionis. Item Lateranense cap. cit. absolute pronunciat essentiam non generare. At secundum istos Doctores essentia verè generat, præsertim verò si magis principaliter generat.

50

Respondent aliqui Concilium ita esse exponendum, *essentia non generat, sola supple.* Sed hæc concilii expositio facit eius defini-

tionem valde alienam à communi vsu loquendi, imò etiam illi contrariam. Hoc enim perinde erit, ac si quis absolute diceret, sol non illuminat, supple solus, quia non sine Deo, concurrente, nec sine propria luce, aliam emittente. Ignis non calefacit, supple solus, quia non sine calore partialiter saltem concurrente. Angelus & anima beata non vident Deum, soli supple, quia non sine lumine gloriæ eleuante. Peccator non conteritur de peccatis, quia non sine auxilio gratiæ. Quis autem credat Concilia sic loqui in fidei definitionibus? Sanè contrarium his duobus postremis exemplis Theologicis, definitum est simpliciter à Concilio Vannensi, & à Tridentino sess. 6. can. 3. & sess. 14. cap. 4.

Obiiciunt primò Dionysium cap. 2. de diu. nom. prope finem, vbi IESVM & Spiritum sanctum vocat *secundam diuinitatis, si ita fas est loqui, gemmas seu germina.* Et Athanasius, lib. 2. contra Anomæos: *Pater, inquit, quoniam Deus est ipsaque maiestas, splendor non habet, cum videlicet quem genuit cum in se subsistentem.* Quæ etiam de causa dicit vocari *splendorem gloriæ patris* Hebr. 1. vers. 3. *Splendor autem est à luce, vt sic: & Pater ipsamet diuinitate est maximè lux. Ergo & illa filium, seu gloriæ splendorem, emittit.* Et Cyrillus, Alexandr. lib. 1. Thesauri cap. 7. prope finem, vocat *generatiuam virtutem, & generatiuam essentiam Dei.* Et Damascen. 1. de fide cap. 3. *Generatio, inquit, ignara principii sempiterna est, vt que natura opus sit, atque ex ipsius essentia producat.* Et Hilar. lib. 5. de Trinit. prope finem, *Non per defectiorem, inquit, aut protensionem, aut per deriuationem ex Deo Deus est: sed ex virtute naturæ in naturam eandem diuinitate subsistit.* Et denique dimissis aliis multis quæ congerit Ruis disput. 100. sect. 2. Anselm. lib. de processione Spiritus sancti capite 10. contrariam sententiam irrationabilem & fatuam vocat his verbis, *Nisi aliquis dicat Spiritum sanctum non procedere de Deitate patris, sed de paternitate: nec per deitatem filij, sed per filiationem. Quæ opinio sua se patenti fatuitate suffocat.*

51.
Argumenta
contraria
sententiæ

Respondeo ad primum locum Dionysij filium & Spiritum sanctum, esse gemmas seu germina diuinitatis secundæ non per se formaliter, sed radicaliter, quatenus est radix fecunditatis generandi & spirandi, quæ intelligens & volens essentialiter.

52.
Explicit
testimonia
SS. Patrum

Ad secundum Athanasij, Respondao primò eius verba non fideliter referri: & patere ex dictis numero 37. ipsum alibi affirmare hypostasim esse virtutem generandi. Secundò dico filium qui est splendor gloriæ patris, produci ab ipsius luce, id est, à diuinitate quæ genus intelligens est, non proximè, propter realem indistinctionem: sed radicaliter. Sicut autem pater

St a

est maxime lux ipsa diuinitate: ita filius est maxime splendor gloriae patris ipsa diuinitate. Et tamen non generatur secundum diuinitatem, quia essentia non generat, neque generatur, ut definit Lateran. capite cit. Ego neque pater generat per diuinitatem.

Ad tertium Cyrilli, Respondeo vocare essentiam Dei generatiuam, radicaliter & remote modo supra explicato. Alioqui enim de fide est essentiam non generare, neque generari: atque ita non esse formaliter generatiuam, neque generabilem.

Ad quartum Hilarij, Respondeo fecunditatem intelligentiae & voluntatis esse virtutem naturae, quae intelligens est & volens essentialiter: quatenus scilicet virtualiter & metaphysice in illa fundatur: ab eaque promanant. Sicut calor est virtus ignis à quo procedit. Eodemque sensu Damascenus ait generationem aeternam esse opus naturae.

Ad quartum Anselmi, Respondeo nimis probare & aduersarios ipsos suffocare. Nam Anselmus ibidem paulo ante affirmat Spiritum sanctum non procedere de patre, nisi de Deitate: ita ut, iuxta illum, sola Deitas sit principium formale à quo procedit. Quod tamen negant Aduersarii, & ferè omnes alij Theologi. Nam testatur Ruis disput. 100, sect. 3, num. 1. solus Occapi distinct. 7, qu. 2, & Gabriel ibidem quest. 1. in fine, contrarium tenent. Speciatim verò id negat Ruis ipse, qui huc locum Anselmi nobis obicit. Vult enim proprietatem personae producentis adiungi essentiae ad complendam potentiam generandi & spirandi. Verum essentiam Spiritum sanctum non procedere de paternitate & filiatione, ut principium formale: sed de virtute spiratiua, quae pater & filius constituntur vnus spirator. Sed non est verum quòd procedat de sola Deitate patris & filij. Nam essentia diuina non spirat neque spiratur: sed non generat neque generatur, neque procedit, ut ait Concilium Lateranense cap. cit. Absit autem ut quis existimet Concilij illius definitionem sua se patienti fatuitate suffocare.

Obijciunt secundo, Patres & Concilia dicere, filium procedere ex substantia Patris, & de substantia patris, iuxta illud Psalm. 109. *ex utero eius Luciferum genui* te id est, ut exponit Hieronym. *ex medullis meae diuinitatis*. Et quod magis est: in Concilio Florentino sess. 18. §. *Dixi equidem*, sic habetur: *Patris generatiuum principium est, & suppositum quoddam significat. Diuina verò substantia non quidem generat, sed est principium quo generatio fit. Et sess. 19. §. Vt exemplum*, sic ait: *patris substantia principium est, per quod generat pater. Et §. In genere*, sic habet: *Hae substantia (ut ita dixerim) absolute simplicitateque considerata, quae generandi potest est, principium est quo, vel per quod. Quod quidem à patre, filio communicatur.*

Respondeo quando Patres & Concilia di-

cunt filium procedere de substantia patris, intelligere tanquam de totali forma, seu de forma totius, ut loquuntur Philosophi, determinabili per proprietatem personalem & hypostaticam personae productae, ut supra diximus cum Suarez lib. 6, cap. 6, num. 6. Caetera quae obijciuntur, sumpta ex Didaco Ruis supra, non sunt Concilij definitiones, sed verba Ioannis Theologi disputantis cum Marco, & ex propria opinione sic loquentis. Qui quamuis magna fuerit eruditio: errauit tamen in quibusdam dictis eadem disputatione. Ut cum dixit sess. 18. processionem in Deo esse *non ab vno in aliu*. Nam in Trinitate non est vnus & aliud, sed tantum alius & alius, ut definit Lateranense capite Damascenus, circa medium. Et videtur implicare in terminis id quod ait ille Theologus, essentiam diuinam quidem non generare, sed esse principium quo generatio fit. Perinde ac si quis diceret calorem non calefacere, sed esse principium quo calefactio fit. Quasi verò esse principium calorem calefactionis, non sit idem re & conceptu, atque calefacere. Et quasi non id proprie & formaliter calefaciat, quod per se proprie ac formaliter est principium calefactionis, & producit immediatè calorem. Adde quòd male idem Theologus asserit, *generationem diuinam fieri*. Si enim loquitur de actiua: illa non fit, sed est ipsum principium generans actus. Sed de passiuā, quae est ipse filius genitus de fide est ipsius, non fieri, sed gigni. *Genitum non factum*, inquit symbolum Concilij Niceni. Et, *Non factus, nec creatus, sed genitus*, ut habetur in symbolo Athanasij. Adde praeterea Concilium Lateranense capite Damascenus, affirmare essentiam diuinam non generare: eodem sensu scilicet, quo ibidem immediatè ante affirmat essentiam diuinam esse principium vniuersorum. At essentia diuina est principium vniuersorum ut quo, Deus autem trinus in personis, ut quod: ergo affirmat essentiam diuinam non generare ut quo.

Obijciunt tertio aliqui Recentiores, proprietatem Patris concipiendam esse ut modum, cuius officium penè adaequatum sit terminare naturam & reddere substantiam. Si autem esset principalis virtus generatiua, nulla esset ratio eam non computandi in substantia & natura patris proprie dicta, saltem aequè ac potentiam creandi. Consequens autem est absurdum. Nam Lateranense in capite Damascenus, definit non solum totam essentiam & substantiam patris. At proprietatem non communicatur. Confirmatur, inquit, quia si potentia principalis generandi non concipitur, ut substantia, saltem deberet concipi ut qualitas. Sed sacri Doctores, ut Athanasius in symbolo, dicunt, quod qualis est pater, talis est filius, talis Spiritus sanctus: hac solum distinctio

ne relicta, ut qui est pater, ille non sit filius: & qui est filius, non sit Spiritus sanctus. Et apponunt in patre & filio nullam esse distinctionem potentiae: alioqui non qualis est pater, talis esset filius, esse enim potentem pertinet ad esse talem.

38. Respondeo proprietatem patris non tantum terminare naturam & reddere subsistentem quocunque modo: sed reddere subsistentem speciali modo, essentiae inadaquato, relinquendo locum alteri subsistentiae realiter distinctae per oppositionem originis actiuae: atque ita reddere simul seu constituere patrem & generantem. Id autem quo formaliter constituitur pater, & generans est vis generandi & actualis ipsa generatio. Ratio vero quare non computetur in essentia patris est, tum quia non est perfectio simplex, cum repugnet oppositae aequae bonae: tum etiam quia est modus & ultimus terminus naturae diuinae, complens tantum illam in esse hypostatico, & relatiuo ad aliam personam, & explicabilis sicut. 26. Concilium autem Lateranense cap. cit. non distinguit essentiam a substantia diuina sed pro eodem sumit aperte, cum sic ait: *Quaelibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, siue natura diuina, quae sola est vniuersarum principium.* Eodemque sensu illam sumit, dum ait paulo post, *patrem totam suam substantiam communicasse filio*, id est, totam essentiam siue naturam diuinam.

39. Ad confirmationem Respondeo Doctores illos sacros id intelligere excepta proprietate cuiuslibet personae, per quam differt ab aliis. Et Athanasius seipsum explicat, cum post verba relata, immediate addit, *Increatus pater, increatus filius, increatus spiritus sanctus. Aeternus pater, aeternus filius aeternus spiritus sanctus. Imensus pater, imensus filius, &c.* Adde totum hoc argumentum retorqueri posse in eos a quibus obicitur. Quia putant essentiam solam non esse potentiam generandi & spirandi, sed compleri per proprietatem, ut per partem potentiae minus principalem. Nam si ita est: non terminat tantum & reddit subsistentem naturam. Et quare ab illis potest, cur haec potentia, licet minus principalis, non computetur in natura & substantia patris proprie dicta, aequae virtus creandi quae longe nobilior est. Item illa potentia minus principalis, si non concipitur ut substantia, erit saltem concipiendae ut qualitas: quia esse potentem, quamuis minus principaliter, est esse qualem.

60. Obijciunt quarto ex D. Thoma quaest. 41. art. 5. in corp. potentiam generandi dicere principaliter & in recto essentiam diuinam: & id quo generans generat quasi forma, esse naturam ipsam. Ibidemque ad 1. & 3. affirmat S. Thomas essentiam esse potentiam & esse principium, non ut id quod

agit, sed ut id quo agit. Quare quod supra ex eodem retulimus num. 39. intelligi debet de principio *quod*, non autem de principio *quo*, cum dicit principium importare distinctionem &c. Accedit denique ratio D. Thomae: nam illud est principium formale, in quo generans assimilatur sibi genitum, atque pater filium sibi assimilatur in natura, non in proprietate: ergo &c.

Respondeo potentiam generandi radicalem & remotam dicere, ut primum & principale, essentiam diuinam sub ratione actualis intelligentiae: & id quo generans generat, quasi forma principali quidem sed remota, esse naturam ipsam sub eadem ratione. Est quidem essentia diuina sub ratione intelligentiae principium remotum productionis filij, quatenus fecunditas generandi ex ea sequitur, & virtualiter emanat. At eadem non potest esse principium formale proximum, & realiter influens per se: cum ut sic non distinguatur a persona producta. Distinctio vero quod & quo, est ita potius applicanda, ut suppositum quidem, quod totum denominatur agere, dicatur principium *quod*: forma vero, seu proxima seu remota, qua agit, dicatur principium *quo*. Ratio denique D. Thomae est similiter intelligenda de principio formali remoto. Itaque id quo generans assimilatur sibi primo & perfecte genitum, sit principium formale remotum, non autem proximum. Dixi, primo: quia cum generans diuinum assimilatur sibi genitum in tota essentia, id est in intelligentia, voluntate, omnipotentia, & aliis attributis: sequeretur quod tota essentia, adeoque & voluntas, & omnipotentia, essent principium formale generationis, si illud omne esset principium formale, in quo genitum assimilatur generanti. Vnde praeterea formale principium generationis non distingueretur a principio formali spirationis. Dixi etiam, perfecte: propterea quod si sermo sit de similitudine imperfecta inter principium proximum, & terminum generationis: multiplex est convenientia inter illa in ratione entis, substantiae spiritualis, diuinae, relatiuae ad intra, hypostasis, & modi terminantis naturam diuinam.

61. Opponit quinto Suarez lib. 6. cap. 5. numero 4. & sequentibus, personam increatis, non agere per suam personalitatem, sed per naturam. Et relationem non esse actiuam. Paternitas autem est relatio. Item in omni productione illud esse principium, quo producendi, in quo productum producenti assimilatur. Hoc autem est natura in personis diuinis: ergo &c. Confirmatur quia alioqui productio verbi esset aequiuoca: & ita non esset perfecta generatio. Et enim filius non est similis patri in principio producendi. Talis quoque productio non esset formaliter perfectum intelligendi, si principium formale eius est relatio: quia

relatio, ut sic, non est intellectio. Confirmatur denique, quia pater per id formaliter est potens ad generandum, per quod est fecundus. Habet autem fecunditatem, non à relatione, quæ incommunicabilis est: sed ab essentia, quæ propter suam infinitatem est communis. Ergo essentia est formale principium.

63. Ad primum Respondeo personam divinam agere proximè per suam personalitatem, aut proprietatem ut fecundam: remotè verò per naturam sub ratione intelligentiæ, aut voluntatis. Ad secundum Respondeo relationes purè categoricas, si quæ sunt in divinis aut in creatis, non esse activas: quippe quæ ponuntur ad purè respiciendum terminum: secus autem transcendentes, quales sunt fecunditates divinæ, & omnipotentia ad extra, & virtutes creaturarum ad agendum. Ad tertium Respondeo distinguendo maiorem propositionem: Illud est principium quo, in quo productum assimilatur producenti, proximum, semper & univèrsaliter: nego: remotum saltem, esto. Tamen si ne id quidem univèrsaliter verum est. Nam in creatis substantia non est principium agendi, neque in hæsiolice substantiæ & accidentiæ in eo sibi assimilant substantiæ & accidentiæ à se producta.

64. Ad confirmationem Respondeo satis esse ut generatio sit univoca, quòd principium remotum, & terminus, sint eiusdem naturæ; aut quòd terminus totalis, & principium totale, sint eiusdem naturæ, ut sunt pater & filius in divinis. Quòd ipsum D. Thomæ illi quæ omnibus fatendum est, qui cum illo dicunt substantias non producere per se immediatè, sed per accidentiæ. Si istas essentiam rei esse radicem & principium omnium operationum ei convenientium. Respondeo esse radicem proximam vel remotam: & vel secundum se totam, aut secundum unam aliquam sui rationem. Quo pacto essentia divina sub ratione intelligentiæ est radix fecunditatis generatiuæ proximè: & ipsius generatiuæ actualis, remotè.

65. Ad quartum Respondeo talem productionem esse formaliter per actum intelligendi: sed remotè proximè verò, per fecunditatem intelligentiæ, seu per intelligere ut fecundum. Ad ultimam confirmationem dico Patrem esse formaliter, & proximè potentem ad generandum, per id, per quod formaliter proximè ac per se fecundus est. Hoc autem est fecunditas ipsa & proprietates patris, non essentia à qua tantum radicaliter fecundus est. Licet autem essentia sit communis, non tamen est productiva per se formaliter, & proximè, nec communicativa. Proprietates verò generatiuæ ex opposito non est quidem communicabilis: est tamen productiva, & consequenter communicativa. Communicatio enim sequitur quodammodo rationis ordine productio-

nem, & vi illius est, propter necessariam identitatem, & veluti adiunctionem inseparabilem proprietatis productæ à natura, ratione distincta à proprietate.

Idem Suarez lib. 1. cap. 6. num. 15. ait Verbum procedere per actum intelligendi ut talis est. Capite autem septimo num. 11. affirmat patrem producere Verbum per intelligere commune, quatenus illud à se habet. Quod primò mutat priorem assercionem. Nam intelligere ut tale, non est; intelligere prout illud à se habet pater. Deinde intelligere prout illud à se habet pater, non distinguitur realiter à filio: alioquin distingueretur etiam essentia prout illam à se habet pater. Ergo ut sic non est principium formale proximum. Tertio, vel per illud, à se, intelligit Suarez relationem & proprietatem patris: vel tantum negationem existendi ab alio. Sed primum: nobiscum sentit, sed minus clarè & minus propriè loquitur. Si secundum: negatio non potest esse vis & principium generandi, sed ad summum requiratur ut conditio sine qua non. Ergo iam sola essentia generaret, contra Concilium Lateranense, definiens essentiam non generare: quia hoc posito sola essentia est principium, & sola generat ut quo. Illud autem quod producit ut quo, est propriè principium. Sicut quando album disgregat vitrum, aut calidum, calefacit: albedo maximè propriè disgregat, & calor maximè propriè calefacit, & albedo & calor dicuntur esse principium quo, respectu albi & calidi. Denique hæc doctrina Suarez tollit modum probandi distinctionem filij à patre propter oppositionem originis. Si enim essentia non distinguitur realiter ab illo, quamvis illum producat per se immediatè, multò minus pater, qui non nisi per illam producit.

66. Sexto denique, contra id quod diximus in secunda conclusione sectionis præcedentis, proprietatem personæ productæ esse terminum formalem, opponit Vasq. disp. 162. cap. 3. num. 10. In productione personæ creatæ terminum formalem esse naturam non personalitatem. Addunt alij terminum formalem actionis principij cuiuslibet, esse id in quo procedens assimilatur principio producenti. Personæ autem procedentes assimilantur in natura, non in proprietate.

67. Ad primum Respondeo in productione vel constitutione personæ, ut personæ, terminum formalem non esse naturam sed potius modificationem naturæ, & quasi adiunctionem personalitatis ad naturam quam terminat: siue, ut magis propriè loquamur, proprietatem productam ut identificatam naturæ.

68. Ad secundum Respondeo non id omne in quo procedens producenti assimilatur, esse formalem terminum productionis. Nam v. g. in generatione viventium creatorum, generans confert materiam genito, & in ea

assimilatur, sicut & in subsistentia: quæ tamen non sunt formalis terminus generationis ut sic, sed potius unio materiæ cum forma, quæ unio per generationem proximè fit, & per ipsam immediatè existit, genitum, seu compositum substantiale. Et quamvis semper aliqua sit similitudo inter principium & terminum, saltem in ratione entis individui, cum proportionem productivi & producibilis: non tamen semper est perfecta vel uniuoca: alioqui nullæ essent causæ acquiuocæ. Quare non ex similitudine, sed ex ratione tendendi productionis, ratio formalis termini spectari debet.

SECTIO VI.

Ex quonam actu intelligendi, & volendi, procedam Filius, & Spiritus sanctus?

69. **R**atio dubitandi est, quia licet actus intelligendi & volendi ut in Deo realiter unus, tamen ratione multi sunt: alij essentialis, alij extra essentialiam quidam necessarii, alij contingentes. Difficultas ergo est an filius & Spiritus sanctus procedant per omnem actum diuinum intelligendi & volendi? an per aliquem tantum, & per quem?

70. **R**espondeo & dico primò filium & Spiritum sanctum non procedere ex scientia vel amore contingenti & libero: cuiusmodi est scientia media contingentium futurorum conditionatè, & scientia absoluta futurorū absolutè: item quæ scientia & voluntas liberè non futurorū, ut scilicet: æquè enim contingens est quod liberè non sint futura, quam quod liberè sint futura: item etiam cognitio & voluntas creaturarum existentium, ut talium.

70. **P**robatur, quia id quod præsupponit ratione prius constitutionem personarum in esse personali, nequit fundare processionem illarum. Atqui tales sunt actus contingentes & liberi. Quæcunque enim pertinent ad personarum diuinarum constitutionem, sunt absolutè necessaria, & consequenter sunt priora contingentibus & liberis. Priora, inquam, saltem ex parte subiecti, per maiorem necessitatem vel præsuppositionem secundum subsistentiam consequentiam. Nam omnia personalia necessariò essent, & Deus esset trinus & vnus, quamvis non essent huiusmodi actus contingentes, sicut absolutè potuerunt non esse. Item quamvis non fuissent huiusmodi cognitiones & volitiones diuinæ: tamen fuisset processio personarum tota quanta est, quippe quæ tota est absolutè necessaria, æquè ac substantia tota personarum productarum. Ergo non pendet neque oritur ab huiusmodi cognitionibus & volitionibus liberis, neque ab vilo contingenti, nequidem ut à principio partiali. Totum enim principium debet esse

proportionatum principiatio, ita ut non minus necessarium, quam principiatum; quia principiatum non potest esse magis necessarium, quam principium, cuius est, & sine quo non esset.

71. **R**esponderet Cunica, qui contrarium sentit disp. 9. de Trinitate dub. 7. membrum 4. num. 1. licet personæ procedentes nequeant esse magis necessaria, quam sua principia: tamen Deum non potuisse carere omni scientia & voluntate libera. Quia Deus v. g. non potuit carere scientia & volitione libera mundi futuri vel non futuri: sed necessariò habet alterutram. Ac proinde personæ non potuerunt non procedere ab alterutra. Et sic procedunt non minus necessariò ab illis, quam à scientia & à voluntate necessaria.

Sed contra: quia si personæ diuinæ procedunt à scientia & à volitione libera: non procedunt ab alterutra indeterminatè: sed determinatè ab illa quæ fuit ab æterno (altera enim quæ nunquam fuit, principium non fuit) At illa determinatè non est necessaria: ergo non est tam necessaria, quam processio & personæ procedens.

72. **R**esponderet secundò, Verbum, & Spiritum sanctum, licet nequeant esse magis necessarij, quam aliqua eorum principia: sed tamen quàm alia libera à quibus procedunt, & à quibus potuerunt non procedere.

Sed contra: quia vel potuerunt Verbum & Spiritus sanctus procedere sine illis principijs liberis & contingentibus: vel non potuerunt. Si secundum: ergo sunt æquè necessaria. Si primum, hoc est, si sine illis principijs contingentibus potuit esse processio filij & Spiritus sancti: fuit de facto. Quia in essentia, & in personis diuinis quoad substantialem constitutionem consideratis, idem est esse, & posse esse. Item si absque illis principijs contingentibus potuerunt esse processionis diuinæ, ergo illa fuerunt superflua. Sed in diuinis processionibus nihil superfluum admitti debet: ergo &c.

73. **R**esponderet tertio Verbum & amor productum, id est, Filium & Spiritum sanctum, non esse necessariò, prout sunt Verbum & amor creaturarum ut existentium determinatè, vel exituram: id est, quæ liberos & contingentes secundum quædam, seu aliquo modo: secundum quem modum procedunt à cognitione & à volitione libera creaturarum. Sicut enim si cognitio & amor formæ produceretur à Deo: produceretur necessariò, quæ necessarius circa se & circa possibile: liberè verò, quæ liber est circa futura vel existentia liberè: sic verbum & amor notionalis producit necessariò, quæ necessarius: & liberè, quæ liber.

Sed contra: primò, à Sanctis Patribus datur in Euzoianis hæc propositio: Pater voluntate accidenti, id est, contingenti & libera filium generat: ut videtur est apud Augusti, lib. 15. de Trinit. cap. 20. damnatur.

Prima contra sententia refutatur.

72.

Responsum secundum.

73. Tertia responsio imputatur.